

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Kronqvist, Antti; Jantunen, Tommi

Title: Suomalaisen viittomakielen täydennyskoulutusta kehittämässä

Year: 2021

Version: Published version

Copyright: © Kieliverkosto ja kirjoittaja, 2021

Rights: CC BY 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Please cite the original version:

Kronqvist, A., & Jantunen, T. (2021). Suomalaisen viittomakielen täydennyskoulutusta kehittämässä. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 12(4). <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kielikoulutus-ja-yhteiskunta-syyskuu-2021/suomalaisen-viittomakielen-taydennyskoulutusta-kehittamassa>

Suomalaisen viittomakielen täydennyskoulutusta kehittämässä

Jyväskylän yliopiston viittomakielen keskus toteutti vuosina 2018–2020 OKM-rahoitteisen Suomalaisen viittomakielen opetuksen kehittämishankkeen. Hankkeessa suunniteltiin ja toteutettiin täydennyskoulutusta viittomakielen opettajille ja valmistettiin avointa oppimateriaalia. Hanketta tuki muu viittomakielen keskuksessa tehty työ kuten suomalaisen viittomakielen korpuksen julkaisu, oppiaineen opetussuunnitelmatyö ja muut hankkeet.

Julkaistu: 8. syyskuuta 2021 | Kirjoittanut: Antti Kronqvist ja Tommi Jantunen

Täydennyskoulutuksen ja viittomakielen oppimateriaalien tarve

Jyväskylän yliopiston viittomakielen keskuksessa käynnistyi joulukuussa 2018 kaksivuotinen *Suomalaisen viittomakielen opetuksen kehittämishanke*. Hanke oli opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) rahoittama ja sillä oli kaksi päätavoitetta: suunnitella ja toteuttaa täydennyskoulutusta viittomakielen opettajille sekä luoda vapaasti käytettävää oppimateriaalia verkkoon. Nämä kaksi tavoitetta kytkeytyivät yhteen. Alusta lähtien pyrittiin siihen, että molempien tavoitteiden samanaikainen suunnittelu ja toteuttaminen tukisivat toisiaan.

Täydennyskoulutukselle arveltiin olevan tarvetta, sillä suomalaisen viittomakielen opetuksen kenttää voidaan pitää kirjavana. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014, 87) mainitaan, että viittomakielen ja kirjallisuuden opetuksessa oppilaat vahvistavat valmiuksiaan vuorovaikutukseen viittomakielellä. Eksaktia tietoa viittomakieltä käyttävien oppilaiden lukumääristä tai viittomakielen opetuksen toteutumisesta peruskouluissa on vaikea antaa. Viimeisin tieto pohjautuu Opetushallituksen selvitykseen, jonka mukaan kuuroja, viittomakielisiä sekä eriasteisia kuulovammaisia oppilaita ilmoitettiin olevan noin 500 ja heitä oli yhteensä 304 koulussa. Sen sijaan opetusta viittomakielellä äidinkielenä annettiin 15 koulussa (Selin-Grönlund ym. 2014, 47). Opetusta tarjotaan myös perheopetuksena, sillä vuonna 1988 viittomakielen opetus tuli saatavaksi harkinnanvaraisena palveluna kuurojen lasten perheille (Kiili ym. 2012, 30). Perheopetuksella tarkoitetaan kuurojen lasten kuuleville vanhemmille suunnattua viittomakielen opetusta. Kuuroista lapsista noin 90 % syntyy kuuleville vanhemmille (Kiili ym.

2012. 29), joten viittomakieli on vanhemmille usein uusi vieras kieli. Näiden lisäksi viittomakieltä opetetaan esimerkiksi ammattikorkeakoulujen tulkkipöytätyöskentelussa ja eri opistoissa ympäri Suomea. Lisäksi viittomakielen opetuksen kentällä toimivien viittomakielen opettajien koulutustaustat vaihtelevat. De Weerd, Salonen ja Liikamaa (2016) ovat kuvanneet viittomakielen opetuksen kenttää peräti ”villiksi läneksi”, jossa ei ole syntynyt selkeää kuvaa siitä, mitä tietoa tai osaamista viittomakielen opettajilta odotetaan. Tällä hetkellä peruskouluissa ja ammattikorkeakouluissa viittomakielen opettajina toimivilta löytyy opettajan pedagogisia opintoja. Sen sijaan perheopetuksen puolella, käytännössä katsoen, kuka tahansa viittomakieltä osaava voi toimia opettajana.

Täydennyskoulutuksen tarpeellisuutta viittomakielen opettajille perusteltiin myös sillä, että suomalaisen viittomakielen tutkimus on viimeisen kymmenen vuoden aikana ottanut suuria harppauksia eteenpäin mm. korpus- ja teknologiapohjaisen tutkimustyön myötä. Esimerkiksi Jantunen (2017) on tutkinut suomalaisen viittomakielen viittomajärjestystä, Takkinen (2017) leksikkoa ja Puupponen (2018) ei-manuaalisuutta suomalaisen viittomakielen korpusaineiston avulla. Ensimmäinen osakokonaisuus korpuksesta julkaistiin Kielipankissa keväällä 2019. Aineisto on kerätty ja annotoitu vuosina 2014–2019, ja se kattaa 21 viittojaa sekä lähes 15 tuntia videomateriaalia. Aineisto sisältää vapaata keskustelua erilaisista teemoista ja kerrontaa esimerkiksi sarjakuvista ja kuvakirjoista. (Salonen ym. 2020.)

Julkaistua korpusta on tähän mennessä käytetty ensisijaisesti tutkimukseen, sillä tutkimus on koulutuksen lisäksi toinen keskuksen päätehtävistä. Korpusaineisto sopii kuitenkin myös opetuskäyttöön, ja tähän tarkoitukseen sitä on alettu käyttää viime vuosina yhä enenevästi myös viittomakielen keskuksessa. Korpusten mukaan ottaminen opetukseen on perusteltua jo sillä, että viittomakielen keskus kouluttaa kandidaatti- ja maisteriohjelman kautta viittomakielen asiantuntijoita, jotka voivat työskennellä kielen, viestinnän ja kulttuurin ammattilaisina erilaisissa työtehtävissä (Viittomakielen keskus 2021). Toisaalta korpusten käyttöä viittomakielten opetuksessa ei ole ennen täydennyskoulutushanketta kuitenkaan onnistuttu jalkauttamaan keskuksen ulkopuolelle. Jalkautukselle oli kuitenkin tarve, sillä korpus tukee ja havainnollistaa erinomaisesti uuden tutkimustiedon myötä syntyneitä, paikoin huomattavastikin päivittyneitä käsityksiä viittomakielestä ja sen käytöstä.

Avoimet oppimateriaalit ovat esillä laajasti myös valtakunnallisesti, ja niiden luomiseen ja tuottamiseen kannustetaan. Avoimissa oppimateriaaleissa on saatettu myös hyödyntää uusimpia, avoimeksi saatettuja tutkimustuloksia, jolloin ne vaikuttavat positiivisesti tutkimustulosten tunnettuuteen. (Avoimen tieteen koordinaatio 2020, 5.) Lisäksi avoimet oppimateriaalit edesauttavat koulutuksellista tasa-arvoa ja mahdollistavat itsenäisen opiskelun uudella tavalla. Näistä syistä avoimen oppimateriaalisivuston rakentaminen koettiin hyväksi ratkaisuksi siirtää uusinta viittomakieltä koskevaa tutkimustietoa viittomakielen opetuksen kentälle.

Täydennyskoulutuksen toteutus osallistujia kuunnellen

Täydennyskoulutuksen suunnittelu aloitettiin kartoituskyselyllä, jolla selvitettiin potentiaalisten osallistujien kiinnostusta ja tarvetta täydennyskoulutukselle. Lisäksi kartoituksen avulla selvitettiin, millaisista aiheista täydennyskoulutusta erityisesti toivottiin. Kartoituskyselyyn vastasi yhteensä 32 henkilöä. Kartoituskyselystä kävi ilmi, että huomattavalla osalla vastaajista oli pitkä aika omista viittomakielen opinnoista. Vastanneista noin puolet oli opiskellut viittomakieltä Jyväskylän yliopistossa. Vastaajilla oli selkeästi suuri tarve täydennyskoulutukselle. Vastausten perusteella nousi esiin kolme teemaa, joihin viittomakielen keskus voisi osaamisellaan vastata: suomalaisen viittomakielen kielioppi, viittomakielen omaksuminen ja kielitaidon arviointi sekä Deaf Studies. Deaf Studiesilla tarkoitetaan monitieteistä tutkimusaluetta, joka liittyy kuurojen ihmisten ja kuurojen yhteisön elämään erilaisissa yhteiskunnissa (Kusters ym. 2017).

Näistä kolmesta teemasta luotiin opintojaksot täydennyskoulutukseen. Viittomakielen kielioopin perustutkimus sekä kielen oppimiseen ja omaksumiseen liittyvä tutkimus ovat kaksi viittomakielen keskuksen tärkeää tutkimuksellista painoalaa (Viittomakielen keskus 2021). Deaf Studiesin osalta viittomakielen keskuksessa ei tällä hetkellä tehdä omaa tutkimusta, mutta tutkimusaluetta on tutkittu maailmalla runsaasti. Deaf Studies on kuitenkin vahvasti mukana viittomakielen keskuksen järjestämässä viittomakielen asiantuntijan koulutusohjelmassa, ja sitä käsitellään myös erillisessä 25 opintopisteen *Kuurojen yhteisö, kulttuuri ja viittomakielisyys* -opintokokonaisuudessa.

Täydennyskoulutuksen suunnittelua ja toteutusta tehtiin samaan aikaan, kun viittomakielen keskuksessa oli meneillään opetussuunnitelmatyö. Opetussuunnitelmatyössä otettiin huomioon Jyväskylän yliopiston opetussuunnitelmalinjaukset (2020), joissa korostetaan temaattisia moduuleja. Niiden tarkoituksena on mahdollistaa työelämässä toimivien jatkuva oppiminen (Jyväskylän yliopisto 2020). Tämän seurauksena osaa viittomakielen asiantuntijan kandidaattiohjelman perusopintojen opintojaksoista uudistettiin, jotta niistä saatiin muodostettua sopiva paketti myöhemmin toteutettavia täydennyskoulutuksia varten. Uusi opetussuunnitelma tuli voimaan syksyllä 2020.

Täydennyskoulutukseen ilmoittautui yhteensä 48 henkilöä, mikä on alan kokoon nähden huomattavan suuri luku. Kaikkia ilmoittautuneita emme voineet ottaa mukaan, joten koulutukseen valittiin lopulta 42 henkilöä. Opintojaksoittain tarkasteltuna ilmoittautumisia tuli yhteensä 119. Eniten ilmoittautumisia tuli kielioopin opintojaksolle (43) ja vähiten Deaf Studiesin (28) opintojaksolle (Kuvio 1). Ilmoittautumisten suuren määrän vuoksi ryhmät rajattiin 20 hengen kokoisiksi. Ryhmäkoon rajauksen perusteena pidettiin sitä, että noin 20 hengen kokoiset ryhmät ovat vielä hallittavissa. Lähiopetukset pystyttiin toteuttamaan mielekkäällä tavalla vuorovaikutteisesti. Ryhmiä suunniteltaessa otimme huomioon jokaisen ilmoittautuneen silloisen työnkuvan, sillä joukossa oli mm. puheterapeutteja ja viittomakielen tulkkeja, joten etusijalla olivat viittomakielen opettajan työtä tekevät. Pyrimme siihen, että jokainen ilmoittautunut olisi päässyt edes yhdelle täydennyskoulutuksen opintojaksolle, mutta valitettavasti tämä ei toteutunut. Osallistujien tekemän ennakkotietokyselyn pohjalta jokainen opintojakso päätettiin

toteuttaa kahtena kaksipäiväisenä lähiopetustapaamisena. Yksi opintojakso sisälsi näin ollen kaksikymmentä tuntia lähiopetusta. Lisäksi opintojaksojen sisältöihin kuului itsenäistä työskentelyä oppi- ja arviointimateriaalien parissa.

Kuvio 1. Ilmoittautuneet opintojaksoittain.

Täydennyskoulutusta kieliopista Deaf Studiesiin

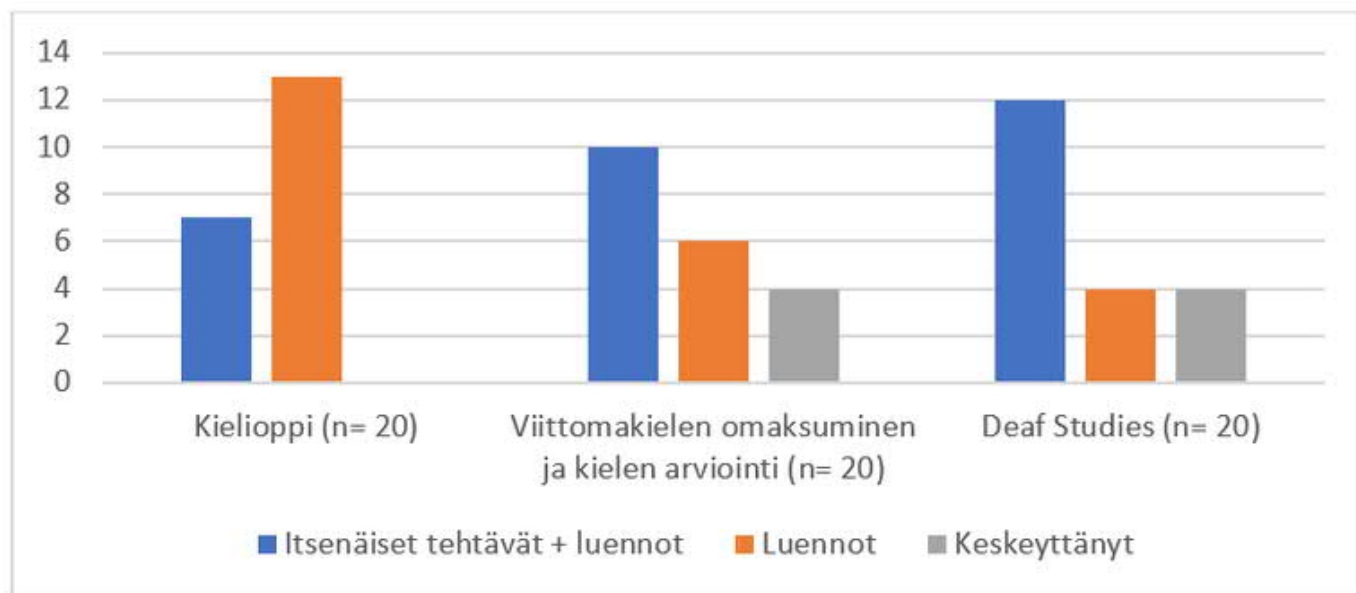
Kielioppi-osion sisällöt pohjautuivat uusimpiin suomalaista viittomakieltä käsitteleviin tutkimuksiin. Aiheina olivat viittoman pituus, viittomatyytit, viittomajärjestys, lauseen variaatio, viittojan viestinnän monikanavaisuus ja sujuvuus. Aineistona käytettiin pääosin korpusta. Osallistujat suorittivat korpukseen pohjautuvia itsenäisiä tehtäviä hyödyntäen ELAN-ohjelmaa. Näistä tehtävistä kerättiin palautetta, jonka pohjalta lopulta luotiin kielioppia käsittelevää materiaalia oppimateriaalisivustolle.

Viittomakielen omaksumisen ja kielen arvioinnin täydennyskoulutusosio sidostettiin VIKKE-hankkeeseen (Viittomakielisten lasten kielellisen kehityksen arviointi, kartoitus ja tukitoimenpiteet; OKM 2019–2020, STEA 2020–2022), jossa yhtenä tavoitteena on ollut luoda viittomakielisten lasten suomalaisen viittomakielen arviointiin käytettäviä työkaluja. Työkalut oli osittain valmistettu brittiläisen viittomakielen vastaavien työkalujen pohjalta (Kanto ym., tulossa), ja täydennyskoulutuksessa ne annettiin ensimmäistä kertaa käyttöön viittomakielen opettajille. Käytännössä tämä tarkoitti, että osallistujat pääsivät täydennyskoulutuksen aikana ensimmäistä kertaa käyttämään validoituja kielenarviointimenetelmiä varsinaisessa työssään viittomakielisten lasten parissa.

Deaf Studies -opintojaksolla tarkasteltiin tutkimusalan syntyä, pohdittiin alalla käytettyjä käsitteitä ja niiden merkityksiä sekä perehdyttiin maailmalla toteutettuihin tutkimuksiin. Itsenäisissä tehtävissä hyödynnettiin aiemmissa Deaf Studies -tutkimuksissa käytettyjä aineistonkeruumenetelmiä, kuten kielipäiväkirjoja ja kielellisiä muotokuvia (language portrait) (ks. Kusters & De Meulder 2019). Lisäksi analyysi- ja pohdintatehtävissä käytettiin hyväksi korpusaineistoa.

Täydennyskoulutuksen anti osallistujille ja kouluttajille

Täydennyskoulutukseen osallistujien suoritukset jaettiin kahteen tyyppiin: ainoastaan luennoille osallistuneisiin sekä luennot ja itsenäiset tehtävät suorittaneisiin (kuvio 2). Lisäksi muutama opiskelija keskeytti täydennyskoulutuksen. Kokonaisuutta tarkastellessa voi todeta, että täydennyskoulutus onnistui hyvin. Ainoastaan kieliopin itsenäisten tehtävien melko vähäinen suorittaminen vaati jälkeenpäin erityistä tarkastelua.

Kuvio 2. Täydennyskoulutuksen suoritukset eriteltynä.

Täydennyskoulutuksen päätyttyä jokaiselta opintojaksolta pyydettiin erikseen palautetta. Kieliopin sekä viittomakielen omaksumisen ja kielen arvioinnin opintojaksojen osallistujilta kerättiin palautetta Webropoliin luodulla kyselylomakkeella. Molempien kysymysrunko ja kysymysten asetelut vastasivat toisiaan. Näihin kahteen kyselyyn vastasi yhteensä 20 osallistujaa (20/40). Deaf Studiesin osalta palautetta pyydettiin sähköpostin kautta, ja näihin saatiin ainoastaan muutamia vastauksia, joten näitä vastauksia ei ole otettu mukaan analyysiin. Selkeästi suurin osa vastaajista (17) koki täydennyskoulutuksen erittäin hyödyllisenä. Jokainen vastaaja koki saaneensa uutta tietoa opintojaksojen aikana. Opetus ja opetustavat koettiin yleisesti ottaen mielekkäinä, mutta osallistujat toivoivat ryhmätöiden lisäämistä. Jälkimmäinen pidempi koulutuspäivä koettiin hieman raskaana.

Kritiikkiä tuli itsenäisten tehtävien laajuudesta ja haastavuudesta. Osallistujilla oli haasteita etenkin tehtävien tekemiseen käytetyn ELAN-ohjelman haltuunotossa. Kielioppi-opintojaksoa koskevassa palautteessa viittomakielten korpusten ja ELAN-ohjelman käyttö jakoi mielipiteitä. Osa ei nähnyt hyötyä esimerkiksi todentaa tutkimustuloksia itsenäisesti korpusaineiston avulla, koska he tunsivat olevansa enemmän opettajia kuin tutkijoita. Osa taas kiitteli tehtäviä vuolaasti, sillä he saivat niistä uusia ideoita siihen, miten tutkimukseen käytettyä, valmiiksi käsiteltyä ja vapaasti julkaistua aineistoa voi soveltaa opetuksessa.

Saatuihin palautteisiin reagoitiin osittain oppimateriaalisivuston laadinnan yhteydessä. Alun perin tarkoitus oli julkaista materiaalia kolmesta täydennyskoulutuksen pääteemasta eli kieliopista, kielen omaksumisesta ja arvioinnista sekä Deaf Studiesista. Täydennyskoulutuksen

pohjalta saatujen kokemuksien ja palautteiden perusteella päätettiin kuitenkin luoda myös neljäs teema, joka oli ELAN-käyttöohjeistus. Tämä sisälsi muun muassa annotointiohjeita ja suomalaisen viittomakielen korpuksen latausohjeet Kielipankista. Tulevaisuudessa teeman toivotaan olevan selkeä ohjeistus siihen, millä tavoin ELAN-ohjelmaa voi käyttää viitotun aineiston analysointiin. Näin viittomakielten korpusten käyttö saadaan entistä paremmin ja laajemmin käyttöön viittomakielten opetuksessa.

Täydennyskoulutuksen jälkeen

Hankkeen päätösseminaari järjestettiin 6.11.2020 yhteistyönä Humanistisen ammattikorkeakoulun ja Diakonia ammattikorkeakoulun tulkkauslaitosten kanssa. Tapahtuma toteutettiin etäyhteydellä koronapandemian vuoksi ja seuraajia oli parhaimmillaan noin 120. Päätösseminaarissa esiteltiin osallistujille hankkeen yhteydessä luotu [oppimateriaalisivusto \(https://vk-oppimateriaali.jyu.fi/\)](https://vk-oppimateriaali.jyu.fi/) (Jyväskylän yliopisto, viittomakielen keskus 2020). Sivustolta löytyvä materiaali on lisensoitu ei-kaupallisella Creative Commons 4.0 -lisenssillä, ja se on vapaasti hyödynnettävissä esimerkiksi opetuksessa ja itsenäisessä opiskelussa. Tämä oli valtakunnallisesti tarkasteltuna ensimmäinen kerta, kun suomalaisen viittomakielen tutkimukseen pohjautuvaa yliopistollista oppimateriaalia julkaistiin avoimena verkossa.

Viittomakielialalla on edelleen suuri tarve täydennyskoulutukselle. Kentällä on yhä lukuisia ammattiryhmiä, kuten opettajia, viittomakielen tulkkeja ja järjestötyöntekijöitä, jotka eivät osallistuneet täydennyskoulutukseen sen ensimmäisellä toteutuskerralla. Myös Jyväskylän yliopisto on korostanut mahdollisuutta jatkuvalle oppimiselle, ja viittomakielen keskus haluaa omalta osaltaan olla toteuttamassa tätä visiota. Opetussuunnitelmatyön yhteydessä rakennettu moduuli tarjoaa mahdollisuuden toteuttaa täydennyskoulutusta helposti myös tulevaisuudessa. Nykyisessä muodossaan moduuli sisältää kolme perusopintotasoista opintojaksoa ja on laajuudeltaan 15 opintopistettä. Moduuli voidaan tarjota täydennyskoulutuksena kokonaisuutena tai yksittäisinä opintojaksoina, riippuen koulutettavan ryhmän tarpeista. Jatkossa viittomakielen keskuksen tavoitteena on toteuttaa täydennyskoulutusta säännöllisesti osana perustoimintaansa. Seuraava täydennyskoulutus on jo suunnitteilla, mutta ajankohta on toistaiseksi auki. Ajankohtaiset tiedot löydät [viittomakielen keskuksen täydennyskoulutuksen verkkosivuilta \(https://www.jyu.fi/hytk/fi/laitokset/kivi/opiskelu/tutkinto-ohjelmat-ja-oppiaineet/viittomakieli/opiskelu-2/taydennyskoulutusohjelma-2019-2020/taydennyskoulutusohjelma2019-2020\)](https://www.jyu.fi/hytk/fi/laitokset/kivi/opiskelu/tutkinto-ohjelmat-ja-oppiaineet/viittomakieli/opiskelu-2/taydennyskoulutusohjelma-2019-2020/taydennyskoulutusohjelma2019-2020).

Antti Kronqvist on projektitutkija viittomakielen keskuksessa, Jyväskylän yliopistossa.

Tommi Jantunen on professori viittomakielen keskuksessa, Jyväskylän yliopistossa.

Lähteet

- Avoimen tieteen koordinaatio, Tieteellisten seurain valtuuskunta. (2020). Oppimisen ja oppimateriaalien avoimuus. Korkeakoulu- ja tutkimusyhteisön kansallinen linjaus ja toimenpideohjelma 2021–2025. Osalinjaus 1 – oppimateriaalien avoin saatavuus. Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta ja tieteellisten seurain valtuuskunta. Helsinki. Saatavilla: DOI <https://doi.org/10.23847/isbn.9789525995381> (<https://doi.org/10.23847/isbn.9789525995381>)
- De Weerd, D., Salonen, J. & Liikamaa, A. (2016). Raising the Profile of Sign Language Teachers in Finland. *Kieli, koulutus. ja yhteiskunta*, 7(2). Saatavilla: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-huhtikuu-2016/raising-the-profile-of-sign-language-teachers-in-finland> (<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-huhtikuu-2016/raising-the-profile-of-sign-language-teachers-in-finland>)
- Jantunen, T. (2017). Fixed and NOT free: Revisiting the order of the main clausal constituents in Finnish Sign Language from a corpus perspective. *SKY Journal of Linguistics* 30, 137–149.
- Jyväskylän yliopisto, viittomakielen keskus (2021). Viittomakielen keskuksen tutkimus. Saatavilla: <https://www.jyu.fi/hytk/fi/laitokset/kivi/opiskelu/tutkinto-ohjelmat-ja-oppaineet/viittomakieli/tutkimus-2/tutkimus-1> (<https://www.jyu.fi/hytk/fi/laitokset/kivi/opiskelu/tutkinto-ohjelmat-ja-oppaineet/viittomakieli/tutkimus-2/tutkimus-1>). Viitattu 4.6.2021.
- Jyväskylän yliopisto (2020). Temaattiset moduulit. Saatavilla: <https://www.jyu.fi/fi/koulutus/ops/temaattiset-moduulit> (<https://www.jyu.fi/fi/koulutus/ops/temaattiset-moduulit>). Viitattu 1.6.2021.
- Jyväskylän yliopisto, viittomakielen keskus (2020). Vk-oppimateriaali (verkkojulkaisu). Saatavilla <https://vk-oppimateriaali.jyu.fi> (<https://vk-oppimateriaali.jyu.fi>). Päivitettävä julkaisu, [viitattu 5.5.2021].
- Kanto, L., Syrjälä, H. & Mann, W. (Tulossa). Developing A Signed Language Assessment Battery for Finnish Signing Children.
- Kiili, J., Pollari, K., Widberg-Palo, M., Takkinen, R. & Seilola, I. (2012). *Hei, kato mua!: Vuorovaikutus ja hyvinvointi kuurojen ja huonokuuloisten lasten elämässä*. Lapsiasiavaltuutetun toimisto.
- Kusters, A., De Meulder M. & O'Brien, D. (2017). Innovations in Deaf Studies: Critically Mapping the Field. Teoksessa: Kusters, A., De Meulder, M. & O'Brien, D. (2017). *Innovations in deaf studies: The role of deaf scholars*. Oxford University Press, 1–56.
- Kusters, A. & Meulder, M. D. (2019). Language Portraits: Investigating Embodied Multilingual and Multimodal Repertoires. *Forum, qualitative social research*, 20(3). <https://doi.org/10.17169/fqs-20.3.3239>
- Opetushallitus (2014). Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Helsinki. Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_peruste

[et_2014.pdf](#)

(https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perustet_2014.pdf). Viitattu 5.5.2021.

Puupponen, A. (2018). The relationship between the movements and positions of the head and the torso in Finnish Sign Language. *Sign Language Studies* 18(2), 175–214.

Salonen, J., Kronqvist, A., & Jantunen, T. (2020). The Corpus of Finnish Sign Language. In E. Efthimiou, S.-E. Fotinea, T. Hanke, J. A. Hochgesang, J. Kristoffersen, & J. Mesch (Eds.), *9th Workshop on the Representation and Processing of Sign Languages : Sign Language Resources in the Service of the Language Community, Technological Challenges and Application Perspectives (LREC 2020)*. European Language Resources Distribution Agency. <https://lrec2020.lrec-conf.org/media/proceedings/Workshops/Books/SIGN2020book.pdf> (<https://lrec2020.lrec-conf.org/media/proceedings/Workshops/Books/SIGN2020book.pdf>)

Selin-Grönlund, P., Rainò, P. & Martikainen, L. (2014). Kuurojen ja viittomakielisten oppilaiden lukumäärä ja opetusjärjestelyt. Selvitys vuoden 2013–2014 tilanteesta. Raportit ja selvitykset 11/2014. Opetushallitus. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/kuurojen-ja-viittomakielisten-oppilaiden-lukumaara-ja> (<https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/kuurojen-ja-viittomakielisten-oppilaiden-lukumaara-ja>)

Takkinen, R., Keränen, J. & Salonen, J. (2018). Depicting Signs and Different Text Genres: Preliminary Observations in the Corpus of Finnish Sign Language. *Proceedings - The 8th Workshop on the Representation and Processing of Sign Languages: Involving the Language Community*, 189–194.

Artikkeliin viittaaminen

Kronqvist, A. & Jantunen, T. (2021). Suomalaisen viittomakielen täydennyskoulutusta kehittämässä. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 12(4). Saatavilla: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-syyskuu-2021/suomalaisen-viittomakielen-taydennyskoulutusta-kehittamassa> (<https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-syyskuu-2021/suomalaisen-viittomakielen-taydennyskoulutusta-kehittamassa>)